

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI MIQDORIY CHEGARASINING TAKOMILLASHUV BOSQICHLARI

NamMQI o'qituvchisi: Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna

Annotatsiya

Kichik biznesni boshqarish” fani tadbirkorlik va biznes tushunchalari, ularning iqtisodiy rivojlantirishdagi o'rni respublikada tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari kichik biznes va tadbirkorlikning xuquqiy asolsari va ularni davlat tomonidan qo'llab - quvvatlash masalalarini talabalarga o'rgatish maqsadida qo'yilgan.

Kalit so'zlar: “ Kichik biznes, iqtisodiyot, rivojlanish, bozor iqtisodiyoti

Аннотация

Предмет «Менеджмент малого бизнеса» используется для обучения студентов понятиям предпринимательства и предпринимательства, их роли в экономическом развитии, особенностям предпринимательства и развития малого бизнеса в республике, правовым основам малого бизнеса и предпринимательства и их поддержке со стороны государство разбито.

Ключевые слова: «Малый бизнес, экономика, развитие, рыночная экономика.

Abstract

The subject “Small Business Management” is designed to teach students the concepts of entrepreneurship and business, their role in economic development, the specific features of the development of entrepreneurship and small business in the republic, the legal foundations of small business and entrepreneurship, and their support by the state.

Keywords: “ Small business, economics, development, market economy

Hozirgi kunda respublikada kichik biznes sohasi bilan shug'ullanuvchi ishbiarmonlarga talab yanada oshmoqda. Bu respublikadagi oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlarining oldiga bir qator va zifalar qo'yadi. Ulardan biri kichik biznes uchun malakali mutaxassislar tayyorlash, qayta tayyorlash, xodimlar malakasini oshirish, ularni zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy bilimlar bilan qurollangan etuk kadr qilib tayyorlashdan iboratdir.

Kichik biznesni boshqarish fani yangi kirib kelayotgan iqtisodiy fan sifatida boshqa fanlardan ajralgan holda rivojlana olmaydi. U o'ziga yaqin fan yutuqlari ma'lumotlardan keng foydalanadi.

“Kichik biznesni boshqarish” fani muayyan iqtisodiy fanlar bilan: korxonalarda ishlab chiqarishni rejalashtirish va uyushtirish, menejment, buxgalteriya hisobi, moliya va kredit, statistika kabi ko'plab fanlar bilan chambarchas bog'liq.

Ushbu fanning vazifasi – iqtisodiy bilimlarning amaldagi yutuqlaridan biznes, tadbirkorlik faoliyatida maqsadga muvofiq

foydalanish, uning natijasida kichik korxonalarining samaradorligini oshirish, jahon bozoriga raqobatbardosh yuqori sifatli mahsulot turlarini ishlab chiqarishni ta'minlash va xalq farovonligini oshirishdir.

Mazkur fanning o'rganish ob'ektini tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar korxonada muassasalar va tashkilotlar tashkil qilishi fanning iqtisodiyotdagi ahamiyatida n darak beradiganlar tashkil qiladi.

Fanni o'rganishda bozor iqtisodi bo' yicha malakali mutaxassislar, biznesmenlar, tadbirkor va ishbilarmonlarni tashkil etish talabalarni yanada chuqurroq bilim olishlariga, dunyoqarashlarini kengaytirishga imkon beradi.

O'zbekiston o'zining tarixan qisqa muddatli, biroq amalga oshirilayotgan tub islohotlar va o'zgarishlar mazmun -mohiyati, ko'lami jihatidan beqiyos bo'lgan ijtimoiy- iqtisodiy taraqqiyoti davrida olamshumul muvaffaqiyat va natijalarga erishmoqda. Bunday yutuqlar negizida, eng avvalo, mamlakatimiz rahbari tomonidan mustaqil taraqqiyotning “o'zbek modeli” to'g'ri tanlanganligi, uni amalga oshirish borasida olib borilgan samarali, qat'iy va izchil iqtisodiy siyosat va, eng muhimi, mehnatkash xalqimizni bunyodkorlik va yaratuvchanlik tomon harakatlantiruvchi yuksak milliy g'oya yo'lida jipslashtirish, ularning ertangi kunga bo'lgan mustahkam ishonch va intilishlari shakllantirilishi yotadi.

Mustaqil taraqqiyot davrida mamlakatimiz iqtisodiyotini zamon talablari asosida tarkibiy o'zgartirish, iqtisodiy munosabat va jarayonlarni erkinlashtirish, iqtisodiyotning etakchi tarmoqlarini modernizatsiyalash orqali yuqori va barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlash, aholi bandligi va farovonligini oshirishning muhim yo'nalishi sifatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Jumladan, 2011 yil Prezidentimiz tomonidan “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili” deb e'lon qilinib, yil davomida amalga oshirilishi lozim bo'lgan dolzarb vazifa va chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan maxsus Davlat dasturi ishlab chiqildi.

Ushbu chora-tadbirlarning o'ziga xos ahamiyati haqida to'xtalib, mamlakatimiz rahbari “Alohida katta e'tiborni talab etadigan yana bir masala shuki, hozirgi vaqtda yurtimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik asosan savdo-sotiq, xizmat va aloqa sohasida, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash bo' yicha ko'proq rivoj topmoqda. Lekin, shu bilan birga, sanoat sohasida, yuqori texnologiyalarni talab etadigan zamonaviy ishlab chiqarish tarmoqlarini tashkil etishda, innovasion va innotexnologiyalar, farmakologiya va farmasevtika, axborot- kommunikasiya tizimi, biotexnologiya, muqobil energetika turlaridan foydalanish sohasida, muxtasar aytganda, ilg'or ilm-fan yutuqlariga asoslangan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga keng yo'l ochib berishimiz zaurur”, deb ta'kidladilar. Bu

esa zamonaviy texnika va texnologiyalardan foydalanib, talabga javob beruvchi tayyor mahsu lot ishlabchiqaruvchi, innovasion loyiha va ishlanmalarni amalga oshiruvchi, kichik biznes sub'ektlarini ustuvor darajada rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mustaqillik yillaridagi rivojlanish jarayonlariga baho berar ekanmiz, eng avvalo, bugungi kunga qadar kichik biznes tarkibiga kiruvchi korxonalarining chegaralarini aniqlash o'ziga xos tadrijiy rivojlanish bosqichlari orqali amalga oshirilib kelinayotganligini ta'kidlash lozim. Har bir muayyan bosqichda belgilangan miqdoriy chegaralar Prezidentimiz farmonlari hamda hukumatimiz qarorlariga asoslanadi. Bularning barchasi mazkur soha rivojining mamlakatimiz ijtimoiy – iqtisodiy taraqqiyotidagi yuksak ahamiyatidan darak beradi mustaqillikni ilk davridanoq mamlakatimizda kichik biznes sub'ektlarini har tomonlama qo'llab -quvvatlash, ular faoliyatini davlat tomonidan samarali tartibga solish maqsadida alohida soha sifatida belgilab olishga katta e'tibor qaratib kelinmoqda. Iqtisodiyot rivojlanishi, tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun qulay muhit yaratilishi natijasida kichik biznes sub'ektlari sifat va miqdoriy jihatdan taraqqiy etgan sari ularning miqdoriy chegaralari ham takomillashtirib borilmoqda. Ushbu jarayonlarni, ulardagi miqdoriy o'zgarishlarni yaqqolroq ifodalash maqsadida alohida jadvaldan foydalanish maqsadga muvofiqdir

Mustaqillik davrida mamlakatimizda kichik biznes faoliyatiga oid dastlabki me' yoriy hujjat – “O'zbekiston Respublikasidagi kichik korxonalar to'g'risidagi Nizom” (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1992 yil 26 fevraldagi 85- sonli qaroriga 2 -ilova) qabul qilinib, unda kichik korxonalarining miqdoriy chegaralari belgilab berildi. O'sha davrda respublikamizda hali o'rta va yirik korxonalar ko'lamlari miqdoriy chegaralari mavjud emasligi kichik biznes sohasi asosan kichik korxonalar faoliyati orqali belgilanishiga olib keldi.

mustaqil taraqqiyotning ilk davrida kichik korxonalarining miqdoriy chegaralari nisbatan kenroq, ya'ni sanoat va qurilishda – 200 kishigacha, fan sohasida va ilmiy xizmat ko'rsatishda – 100 kishigacha, ishlab chiqarishi sohasining boshqa tarmoqlarida – 50 kishigacha, noishlab chiqarish soha tarmoqlarida – 25 kishigacha, chakana savdoda – 15 kishigacha ishlovchidan iborat bo'lgan. Bu esa, asosan, ma'muriy - buyruqbozlik tizimidan ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga o'tishning dastlabki pallasida hali yirik davlat korxonalari salmog'i yuqori bo'lib, davlat tomonidan mazkur korxonalar bilan teng iqtisodiy sharoitlarni ta'minlash, turli usul va vositalar orqali qo'llab-quvvatlashga ehtiyoj sezuvchi xo'jalik yurituvchi sub'ektlar ko'pligi orqali izohlanadi.

Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, O'zbekistonda bozor iqtisodiyoti

infratuzilmasini shakllantirish, raqobatni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'paytirish orqali iste'mol bozorini to'ldirish maqsadlarida kichik korxonalar faol rivojlanishi uchun sharoit yaratishga yo'naltirilgan bu me' yoriy hujjat haqiqatdan ham mazkur jarayonga berilgan dastlabki turtki bo'ldi. Buning natijasida mamlakatimizdagi kichik korxonalar jadal sur'atlar bilan rivojlana boshladi.

Yuqorida ta'kidlangandek, mamlakatimizda olib borilayotgan keng ijtimoiy - iqtisodiy islohotlar iqtisodiyotimiz tarkibiy tuzilishi takomillashib borishiga zamin yaratib, tegishli ravishda, kichik biznes sohasini belgilashni yanada takomillashtirishni taqozo etadi. Jumladan, amalga oshirilgan kichik xususiylashtirish natijasida savdo, xizmat ko'rsatish sohasi, mahalliy, engil, oziq - ovqat sanoati, avtomobil transporti, qurilish va qurilish materiallari ishlab chiqarish sohaslaridagi deyarli 54 mingta kichik va o'rta korxonalar xususiylashtirishga o'tkazildi.

Shuningdek, bu qonunda kichik biznesni davlat tomonidan rag'batlantirishning asosiy yo'nalishlari ham belgilab berildi:

- kichik tadbirkorlikning me' yoriy- huquqiy negizini takomillashtirish;
- infratuzilmani shakllantirish va rivojlantirish;
- kichik tadbirkorlik sub'ektlari faoliyati uchun shart-sharoitlar yaratish.

O'zbekistonda kichik biznes sub'ektlari chegaralarini aniqlash navbatdagi bosqichining asosiy xususiyati shundaki, unda kichik va o'rta biznes sub'ektlari tarkibidagi bir qator tadbirkorlik tuzilmalari ajratib olindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1998 yil 9 apreldagi "Xususiylashtirish, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni yanada rag'batlantirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoniga binoan kichik va o'rta tadbirkorlik (biznes) sub'ektlari yakka tartibdagi tadbirkorlar, mikrofirmalar, kichik korxonalar va o'rta korxonalar tarkib topishi belgilab berildi.

Bu jarayonda yana bir xususiyatli jihat ya'ni, kichik biznes sub'ektining ishlovchilar soniga ko'ra o'lchamlari asosan qisqarish

tomonga borishi yaqqol namoyon bo'ldi. Masalan, kichik korxonalaridagi xodimlarning o'rtacha yillik soni qurilishda 2,5, sanoat, ulgurji savdo, qishloq xo'jaligi va ishlab chiqarishning boshqa tarmoqlarida 1,25 baravar qisqarib, fan va iLMiy xizmat ko'rsatish, noishlab chiqarish sohaslarining boshqa tarmoqlari chegarasi o'zgarmay qoldi. Aksincha, chakana savdo yo'nalishidagi kichik korxonalarda xodimlar soni 2 baravar o'sdi.

Kichik va o'rta biznes sub'ektlari miqdoriy chegaralari yanada takomillashtirilishi hamda ularni davlat tomonidan qo'llab -quvvatlash bo'

yicha manzilli chora-tadbirlar kuchaytirilishi natijasida ushbu davrda faoli Kichik tadbirkorlikni yanada rivojlantirish, iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini oshirish, ishlab chiqarish sohasida aholi bandligini to'laroq ta'minlash uchun qulay sharoit yaratish maqsadida 2003 yil 30 avgustda O'zbekiston Respublikasining Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 1998 yil 9 apreldagi "Xususiy tadbirkorlik, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni yanada rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g' risida"gi farmoniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi farmoni qabul qilindi. Ushbu farmon mamlakatimizda kichik biznes sub'ektlari chegaralarini aniqlash borasida navbatdagi bosqichni boshlab berdi. Unga mazkur bosqichning xususiyatli tomoni

– mikrofirma va kichik korxonalarda band bo'lgan xodimlar o'rtacha yillik soni tarmoqlar bo' yicha yanada aniq belgilab berildi.

Xulosa qilib aytganda, samarali amalga oshi rilishini ta'minlash borasida iqtisodiyotda amalga oshirilishi lozim bo'lgan vazifalar quyidagilardan iborat:

joylardagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlarini samarali faoliyatiga halal berayotgan, to'sqinlik qilayotgan yoki qilishi mumkin

b o'lgan muammolarni muntazam ravishda o'rganib borish va o'z vaqtida bartaraf etish chora -tadbirlarini ko'rish;

hududdagi bo'sh yoki samarali foydalanilmayotgan bino va inshootlar to'g'risidagi aniq ma'lumotlar qisqa muddatlarda olinishi hamda ularning kich ik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlariga taqdim etilishi jarayonlarini samarali tashkil etish;

kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati uchun yanada qulay muhit yaratish borasida har bir hududdagi o'ziga xos xususiyatlarni aniqlash va ulardan kelib chiqqan holda barcha imkoniyatlarni safarbar qilish;

Faydalanilgan adabiyotlar

1. Икрамов, М. Х., Мияссаров, И. М. У., & Исабоева, Д. С. (2022). ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ОБОГАЩЕНИЯ СИЛЬВИНИТОВ ТЮБЕГАТАНСКОГО МЕСТОРОЖДЕНИЯ. *Universum: технические науки*, (6-4 (99)), 65-68.

2. Исабоева, Д., & Собиров, М. (2023). ТЕХНОГЕН ЧИКИНДИЛАРНИ НИТРАТ КИСЛОТАЛИ ПАРЧАЛАШ МАХСУЛОТЛАРИНИ 2-ФИЛЬТРАШ ЖАРАЁНИ. *Экономика и социум*, (10 (113)-1), 453-458.

3. Sobirov, M. M., Djurayeva, D. U., & Isaboyeva, D. S. (2024). TERMOKONSENTRATDAN OLINGAN FOSFOKONSENTRAT, KARBAMID VA KALIY SULFAT ASOSIDA NPK-O'G'ITLAR OLISH. *Экономика и социум*, (6-1 (121)), 620-624.

4. Mo'Minjonov N. N. et al. XAVFSIZ HARAKATNI TASHKIL ETISHDA MEHNAT MUHOFAZASI FANINI O 'QITISHNI O 'RNI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 821-824.

5. Fayzullayev A. et al. ISH JOYLARINI TAKOMILLASHTIRISH

